

„Kryptis – Europa“ naudojamų pagrindinių terminų žodynėlis

Šiame žodynėlyje paaiškinama 16 pagrindinių terminų, vartojamų mokymosi priemonėje [„Kryptis - Europa“](#). Išsamesnius ir teisiškai tikslesnius terminų apibrėžimus galima rasti [Europos migracijos tinklo žodyne](#) ir [Tarptautinės migracijos organizacijos \(IOM\) pranešime apie pagrindinius migracijos terminus](#). Žodynėlyje po kiekvienu terminu pateikiamos nuorodos į papildomus šaltinius anglų kalba.

1. Prieglobsčio prašytojas ir pabėgėlis
2. Protų nutekėjimas
3. Sulaikymo centras
4. Diskriminacija
5. Europos Komisijos vidaus reikalų komisaras(-ė)
6. Priimančiosios šalies kompensacija
7. Imigrantų integracija
8. Neteisėta migracija
9. Visuomenės nuomonė apie migraciją
10. Teisėti migracijos keliai
11. Regularizacija / Amnestija
12. Perkėlimo programos
13. Grįžimas
14. Šengeno erdvė
15. Neteisėtas migrantų gabenimas
16. JT pabėgėlių agentūra (UNHCR)

1. Prieglobsčio prašytojas ir pabėgėlis

Prieglobsčio prašytojai - tai žmonės, kurie oficialiai prašo tarptautinės apsaugos kitoje šalyje, nes baiminasi, kad gimtojoje šalyje jų gyvybei gresia pavojus. Tarptautinėje teisėje pripažįstamos šios pabėgėlio statuso suteikimo priežastys: baimė būti persekiojamam dėl etninės kilmės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių pažiūrų. Pažymėtina, kad ne kiekvienas prieglobsčio prašytojas bus pripažintas pabėgėliu, tačiau kiekvienas pripažintas pabėgėlis buvo prieglobsčio prašytojas.

Išsami apibrėžtis dėl pabėgėlio statuso pateikta 1951 m. Konvencijoje dėl pabėgėlių statuso (Ženevos konvencijoje) ir 1967 m. Protokole, p. 14-16:
<https://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>.

Naujausi prieglobsčio prašytojų bei pabėgėlių ES duomenys:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics.

UNHCR duomenys apie prieglobsčio prašytojus ir pabėgėlius:
<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>.

2. Protų nutekėjimas

Tai situacija, kai šalis praranda ypač daug kvalifikuotų tam tikros profesijos ar ekonomikos sektoriaus darbuotojų, kurie emigruoja dirbti į kitą šalį. Pavyzdžiui, jei per daug slaugytojų išvyksta dirbti į užsienį, tai gali būti problema jų kilmės šalies ligoninėms ir pacientams. Tačiau jei migrantai grįžta namo įgiję naujų įgūdžių, tai gali turėti teigiamą poveikį jų kilmės šaliai. Migrantams negrįžus, jų gimtoji šalis iš to vis tiek gali gauti finansinę naudą, kadangi dažnu atveju migrantai siunčia lėšas gimtojoje šalyje likusiems savo šeimos nariams. Toks pinigų pervedimas vadinamas perlaida.

Naujausi Pasaulio banko duomenys apie perlaidas, kurias emigrantai siunčia į savo gimtąją šalį, pasiekiami adresu: <https://www.knomad.org/data/remittances>.

3. Sulaikymo centras

ES kontekste - tai specializuotos įstaigos, kuriose laikomi asmenys iš Bendrijai nepriklausančių šalių, kuriuos ketinama grąžinti į jų kilmės šalį. Migrantai laikomi šiuose uždaruose centruose tada, kai atsiranda tikimybė, jog jie gali bandyti išvengti grąžinimo, dingti ar kitaip trukdyti grąžinimo procedūrai. Pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę sulaikymas migracijos srityje turėtų būti taikomas tik kaip kraštutinė priemonė, kai nėra galimybės pasitelkti alternatyvias sulaikymui priemones.

Duomenis apie skirtingose valstybėse sulaikytų migrantų skaičių galima rasti šiame ne pelno siekiančios organizacijos „Global Detention Project“ internetiniame puslapyje:
<https://www.globaldetentionproject.org/regions-subregions/europe>.

4. Diskriminacija

Situacija, kai su vienu asmeniu dėl jo etninės kilmės, tautybės ar migracijos statuso elgiamasi blogiau nei su kitu asmeniu panašioje situacijoje. Imigrantai ir jų palikuonys susiduria su didesne diskriminacijos ES rizika. Dažniausiai diskriminacija migrantų atžvilgiu pasireiškia bandant įsidarbinti ar ieškant būsto.

2017 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros apklausos apie mažumų padėtį ir diskriminaciją ES rezultatai prieinami šiuo adresu:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-main-results>.

5. Europos Komisijos vidaus reikalų komisaras(-ė)

Tai Europos Komisijos narys(-ė), atsakingas(-a) už ES migracijos politikos teikimą ir įgyvendinimą. ES vidaus reikalų komisarės misija 2019-2024 m. laikotarpiui - rasti bendrą poziciją tarp Bendrijos narių ir inicijuoti naują pradžią migracijos ir prieglobsčio srityje, kuri galėtų suvienyti ES šalis aplink bendras vertybes ir humanitarinę atsakomybę.

Ylva Johansson yra Europos Komisijos vidaus reikalų komisarė 2019-2024 m. laikotarpiui. Daugiau apie jos pareigas bei veiklas:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson_en.

6. Priimančiosios šalies kompensacija

Idėja, kad ES nepriklausančios šalys, norinčios priimti iš Bendrijos išsiųstus neteisėtus migrantus ir prieglobsčio prašytojus, gautų finansinę kompensaciją iš ES arba jų piliečiams būtų sudaromos palankios sąlygos patekti į Sąjungą. Tai nėra oficiali, sistemingai taikoma Bendrijos migracijos politika. Tačiau kai kurios ES šalys, siekdamos sustiprinti savo sienų kontrolę, derybų metu su migrantų kilmės arba tranzito šalimis siūlo šio pobūdžio kompensaciją.

Daugiau apie įvairius šios praktikos aspektus Europoje ir kitose pasaulio šalyse adresu:

<https://www.chathamhouse.org/2020/10/what-externalization-and-why-it-threat-refugees>.

7. Imigrantų integracija

Tai migrantų ir visuomenės, kurioje jie gyvena, abipusio prisitaikymo procesas. Migrantai įtraukiami į juos priimančios bendruomenės socialinį, ekonominį, kultūrinį ir politinį gyvenimą, kuris dėl migrantų buvimo jos dalimi taip pat keičiasi. Integracija reiškia bendrą migrantų ir bendruomenių, kuriose jie įsikuria, atsakomybę. Tačiau tai nebūtinai reiškia nuolatinį imigrantų apsigyvenimą juos priimančioje bendruomenėje. Pagrindiniai integracijos elementai apima migrantų galimybę naudotis įvairiomis teisėmis ir paslaugomis, tokiomis kaip švietimas ir darbo rinka, ir pagrindinių vertybių, kurios sieja migrantus ir juos priimančias bendruomenes, pripažinimą.

Lyginamoji skirtingų integracijos aspektų ir integracijos politikos ES bei daugelio kitų šalių apžvalga pateikiama interaktyvioje MIPEX internetinėje svetainėje: <https://www.mipex.eu>.

8. Neteisėta migracija

Tai tarpvalstybinis žmonių judėjimas, vykstantis nesilaikant teisės aktų, reglamentuojančių atvykimą į tranzito ar paskirties šalį. Žmonių migracija nesinaudojant pripažintais migracijos keliais nereiškia, kad valstybės, per kurias keliaujama tranzitu ar kuriose įsikuria neteisėti migrantai, nėra įpareigosotos ginti jų teises. Neteisėtos migracijos maršrutais gali naudotis pabėgėliai, prekybos žmonėmis aukos arba nelydimi migrantų vaikai. Pagal tarptautinę teisę valstybės privalo suteikti galimybę gauti tarptautinę apsaugą prieglobsčio prašytojams, kurie bėga nuo persekiojimo, konflikto ar visuotinio smurto. Be to, tarptautinė teisė saugo pabėgėlius nuo bausmės už neteisėtą atvykimą ar buvimą šalyje, jei jie keliavo iš vietos, kurioje pabėgėlio statuso prašantiems migrantams grėsė pavojus.

Duomenis apie neteisėtą migraciją galite rasti IOM migracijos statistikos internetinėje svetainėje: <https://migrationdataportal.org/themes/irregular-migration>.

9. Visuomenės nuomonė apie migraciją

Požiūrį į imigrantus ir imigraciją lemia asmenų vertybės ir turimas požiūris į pasaulį. Nors visuomenė gali neturėti tikslios informacijos apie jų šalyje gyvenančių migrantų skaičių ir profilį, jos nuomonė migrantų atžvilgiu gali lemti vyriausybės politiką ir netgi daryti įtaką rinkimų rezultatams. Todėl daugelis šalių renka statistinius duomenis bandydamos įvertinti visuomenės nuomonę apie migraciją. Šie duomenys leidžia atskleisti, kiek atviros ar uždaros yra migrantus priimančios bendruomenės.

IOM migracijos duomenų portale pateikiama skirtingų viešosios nuomonės apie imigraciją tyrimų apžvalga: <https://migrationdataportal.org/themes/public-opinion-migration>.

10. Teisėtos migracijos keliai

Teisėta migracija atitinka kilmės, tranzito ir paskirties šalies įstatymus. ES valstybėse narėse egzistuoja specialios schemos (keliai), pagal kurias reikalavimus atitinkantiems asmenims leidžiama konkrečiomis sąlygomis ar konkrečių laiko periodą teisėtai migruoti iš ES nepriklausančių šalių. Iliustratyvūs pavyzdžiai - darbo, mokymosi ar šeimos susijungimo pagrindu vykstanti migracija. Išimtys taikomos pažeidžiamiesiems asmenims, pavyzdžiui, pabėgėliams arba asmenims, priverstiems palikti savo šalį dėl stichinių nelaimių arba neigiamo klimato kaitos poveikio. Pažeidžiamose situacijose atsidūrusiems migrantams skirta pagalba apima humanitarines visas ir humanitarinio priėmimo programas, privačias rėmimo programas, šeimos susijungimo programas, medicininę evakuaciją ir kt. Teisėtos migracijos kelių sukūrimas dažnu atveju laikomas neteisėtos migracijos alternatyva.

Daugiau apie teisėtą migraciją į ES skaitykite Europos Parlamento mokslinių tyrimų tarnybos paruoštame pranešime:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI\(2019\)635559_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI(2019)635559_EN.pdf).

11. Reguliarizacija / Amnestija

ES kontekste regularizacija - tai procedūra, pagal kurią neteisėtai valstybėje esantys trečiųjų šalių piliečiai gali kreiptis dėl teisėtą gyvenimą juos priimančiojoje šalyje įtvirtinančio statuso suteikimo. Įprastai šalyje gyvenančių neteisėtų migrantų skaičius išauga, kai teisėtos migracijos keliai iš ES nepriklausančių valstybių yra riboti, o pačioje šalyje egzistuoja didelė darbo jėgos paklausa. Susiklosčius išskirtinėms aplinkybėms, tokioms kaip COVID-19 pandemija, anksčiau teisėtą statusą turėję migrantai gali atsidurti nesaugioje padėtyje ir netgi prarasti teisę gyventi šalyje.

Siekdamos spręsti šiuos iššūkius, kai kurios vyriausybės nustato sąlygas, pagal kurias neteisėtai šalyje esantys migrantai gali gauti teisėtą statusą. Toks sprendimas yra kontraversiškas. Viena vertus, užsienio darbuotojų perkėlimas iš neoficialaus į oficialų darbą yra naudingas darbuotojams ir migrantus priimančiai visuomenei. Kita vertus, toks sprendimas gali būti vertinamas kaip skatinantis neteisėtą migraciją ir nesąžiningas tų migrantų atžvilgiu, kurie į ES bando patekti teisėtais keliais.

Daugiau informacijos apie neteisėtą užsienio darbuotojų įdarbinimo problemą EBPO „Tarptautinės migracijos apžvalgoje 2018 m.“, p. 176, 178 ir 186: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en#page1.

12. Perkėlimo programos

ES kontekste tai yra savanoriškos programos, pagal kurias ES šalys savo teritorijoje suteikia tarptautinę apsaugą pabėgėliams ir perkeltiesiems asmenims, kuriuos UNHCR pripažino atitinkančiais perkėlimo reikalavimus. Visame pasaulyje perkėlimas laikomas būdu apsaugoti pabėgėlius, kurie neturi galimybės integruotis lokaliai arba negali grįžti į savo kilmės šalį. Jis apima pabėgėlių atranką ir perkėlimą iš valstybės, kurioje jie ieškojo apsaugos, į trečiąją šalį, kuri sutiko juos priimti kaip pabėgėlius ir suteikti jiems nuolatinio gyventojų statusą. Perkeliamojo asmens statusas suteikia pabėgėliams ir jų artimiems šeimos nariams apsaugą ir galimybę turėti tokias pat teises, kokias turi tos šalies piliečiai.

Daugiau apie pabėgėlių perkėlimą į ES skaitykite Europos Parlamento ataskaitoje:
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)_589859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)_589859).

UNHCR statistiniai pabėgėlių perkėlimo duomenys:
<https://www.unhcr.org/resettlement-data.html?query=resettlement>.

13. Grįžimas

Tai migranto judėjimas iš priimančiosios šalies atgal į kilmės, pilietybės ar įprastinės gyvenamosios vietos šalį po ilgesnio laiko praleisto priimančiojoje šalyje. Grįžimas gali būti savanoriškas arba priverstinis, remiamas arba savaiminis. Taip pat tai valstybės suvereniteto išraiška, leidžianti spręsti, kas atvyksta į jos teritoriją ir joje pasilieka. Todėl valstybė gali išsiųsti migrantus, tačiau tarptautinės teisės principai, visų pirma, negražinimo principas, šiuo atžvilgiu riboja valstybės įgaliojimus. Neišsiuntimo principas draudžia valstybėms gražinti asmenį į šalį, kurioje jo gyvybei ar laisvei gresia pavojus. Tarptautinėje teisėje taip pat nustatyti išsiuntimo vykdymo standartai. Vykdamas migranto išsiuntimą, turi būti apsaugomas asmens orumas, o jėga turėtų būti naudojama tik išimtiniais atvejais ir tik tiek, kiek to pagrįstai reikia.

Naujausi 27 ES valstybių narių duomenys apie imigracijos teisės aktų vykdymą, įskaitant gražinimus: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation?oldid=264452#Returns_of_non-EU_citizens.

Duomenis apie grįžtamąją migraciją, daugiausia dėmesio skiriant savanoriškam grįžimui, galima rasti IOM migracijos statistikos internetinėje svetainėje:
<https://migrationdataportal.org/themes/return-migration>.

14. Šengeno erdvė

Šiuo metu į šią teritoriją patenka dauguma ES valstybių narių ir kai kurios ES nepriklausančios šalys. Įprastomis aplinkybėmis Šengeno erdvei priklausančių šalių vidaus sienos netikrinamos. ES piliečiai ir visi teisėtai ES esantys asmenys, įskaitant ES nepriklausančių šalių piliečius, gali laisvai judėti be pasienio kontrolės. Pagal Šengeno sienų kodeksą valstybėms narėms leidžiama laikinai atnaujinti vidaus sienų kontrolę iškilus rimtai grėsmei viešajai tvarkai ar vidaus saugumui. Tačiau tai yra kraštutinė priemonė, kuri turi būti taikoma išimtiniais atvejais ir tik ribotą laiką.

Daugiau informacijos apie Šengeno erdvę, jai priklausančias šalis ir susijusią politiką galima rasti specialioje Europos Komisijos internetinėje svetainėje: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en.

15. Neteisėtas migrantų gabenimas

Tarptautinėje teisėje neteisėtas migrantų gabenimas apibrėžiamas kaip neteisėtas asmens įvežimas į valstybę, kurioje jis nėra pilietis ar nuolatinis gyventojas. Toks atvykimas organizuojamas siekiant gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos. Neteisėtas migrantų gabenimas paprastai vyksta abipusiu susitarimu, bet kartais jis painiojamas su prekyba žmonėmis. Tarp šių reiškinių daug panašumų, tačiau priešingai neteisėtam migrantų gabenimui, prekyba žmonėmis yra susijusi su žmonių išnaudojimu. Prekyba žmonėmis taip pat gali vykti šalies teritorijoje. Nepaisant to, praktikoje sunkiai įmanoma nustatyti ribą tarp neteisėto migrantų gabenimo ir prekybos žmonėmis, kadangi migrantai gali būti išnaudojami tiek tranzito į tikslo šalį metu, tiek pačioje tikslo šalyje. Todėl neteisėtas migrantų gabenimas gali peraugti į prekybą žmonėmis, o neteisėtas migrantų gabenimas ir prekyba žmonėmis gali vykti tais pačiais maršrutais. Todėl prekyba žmonėmis paprastai laikoma nusikaltimu prieš asmenį, o neteisėtas migrantų gabenimas traktuojamas kaip nusikaltimas prieš valstybę.

Daugiau informacijos ir duomenų apie neteisėtą žmonių gabenimą rasite IOM migracijos statistikos internetinėje svetainėje: <https://migrationdataportal.org/themes/smuggling-migrants>.

Susipažinti su ES veiksmais kovojant su neteisėtu migrantų gabenimu galima Europos kovos su neteisėtu migrantų gabenimu centro internetinėje svetainėje: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc#fndtn-tabs-0-bottom-1>.

16. JT pabėgėlių agentūra

JT pabėgėlių agentūra (UNHCR) migracijos srityje vykdoma veikla apima pabėgėliams, perkeltųjų asmenų bendruomenėms ir asmenims be pilietybės teikiamą pagalbą.

Daugiau informacijos apie šią organizaciją ir jos veiklą rasite UNHCR internetinėje svetainėje: <https://www.unhcr.org/what-we-do.html>.